

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Технологічний факультет

Кафедра годівлі тварин і технології кормів

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ОСТРОВСЬКИЙ ЮРІЙ ВІКТОРОВИЧ

УДК 636.083:636.74

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДБОРУ, УТРИМАННЯ ТА
ПІДГОТОВКИ СЛУЖБОВИХ СОБАК ДЛЯ РОБОТИ НА ПУНКТАХ
ПРИКОРДОННОГО КОНТРОЛЮ**

204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ Ю. В. Островський

Керівник роботи:
Степаненко Валентина Миколаївна,
кандидат с.-г. наук, доцент

Житомир – 2020

Висновок кафедри годівлі тварин та технології кормів

за результатами попереднього захисту: _____

Протокол засідання кафедри годівлі тварин та технології кормів

№ __ від «__» _____ 2020 р.

Завідувач кафедри годівлі тварин

та технології кормів _____ В. В. Борщенко

«__» _____ 2020 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **Островський Юрій Вікторович** захистив кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

(підпис) (прізвище ,ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Островський Ю. В. Технологічні особливості відбору, утримання та підготовки службових собак для роботи на пунктах прикордонного контролю. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 204 – Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва. – Житомирський національний агроекологічний університет, Житомир, 2020.

В даній кваліфікаційній роботі представлені матеріали по вивченню технологічних особливостей відбору, утримання та методів дресирування службових собак спеціального призначення для оперативного пошуку замаскованих вибухонебезпечних предметів, зброї, наркотичних та інших речовин у будівлях, транспорті, багажі, на пунктах пропуску прикордонного контролю.

Ключові слова: кінологія, спеціальне собаківництво, дресирування, методи дресирування.

ANNOTATION

Ostrovsky Yu. V. Technological features of selection, keeping and preparation of service dogs for work at border control points. - Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for a master's degree in specialty 204 - Technology of production and processing of livestock products. - Zhytomyr National Agroecological University, Zhytomyr, 2020.

This qualification work presents materials on the study of technological features of selection, maintenance and training of service dogs for special purposes for the rapid search of masked explosives, weapons, drugs and other substances in buildings, transport, luggage, border checkpoints.

Key words: cynology, special dog breeding, training, training methods.

Зміст

Стор.

Вступ	5
Розділ 1. Огляд літератури	7
1.1. Історія, значення та роль службового собаківництва у житті людини	7
1.2. Відбір собак за робочими якостями для служби розшуку	11
Розділ 2. Матеріал, методика, місце та умови проведення досліджень	15
2.1. Місце та умови проведення досліджень	15
Розділ 3. Результати дослідження	21
3.1. Оцінка методів дресирування службових собак для розшукової служби	21
3.2. Оцінка техніки дресирування та ступеню підготовки собак для виявлення наркотичних та вибухонебезпечних речовин, вогнепальної зброї і боєприпасів	26
3.3. Оцінка ефективності методів дресирування собак для спеціальної служби	35
Висновки	37
Список використаної літератури	38

Вступ

Людство багато століть тому оцінило природні особливості та якості собак: гострий нюх, гарний слух, хороший зір, швидкість руху, фізичну силу, спритність, і головне податливість до виконання різних команд та завдань. Добре підготовлені службові собаки працюють рятувальниками, охоронцями, шукачами небезпечних речовин та зниклих людей, поводитирями сліпих тощо. Але найголовніше це те, що собаки рятують багато життів, знаходячи приховані вибухові пристрої, заховані наркотики і зброю, шукають і знаходять злочинців [15, 27, 33, 34, 43].

Актуальність теми полягає у тому, що напружена ситуація та криміногенна обстановка в нашій країні залишається складною, все частіше з'являються випадки прояву бандитизму, тероризму, економічної злочинності. Вивчення технологічних особливостей відбору, утримання та підготовки службових собак спеціального призначення для оперативного пошуку замаскованої вибухівки на тілі людини, у будівлях, транспорті, багажі, пошук наркотичних та інших небезпечних речовин на пунктах пропуску прикордонного контролю є актуальним. Розвиток та удосконалення даного напрямку в кінології має нагальну потребу.

Мета і завдання досліджень. Мета роботи полягала у вивченні технологічних особливостей відбору, оцінки працездатності та підготовки службових собак спеціального призначення для роботи на пунктах пропуску прикордонного контролю.

Завдання досліджень:

- проаналізувати умови утримання собак у кінологічному центрі;
- дослідити загальноприйняті методики проведення відбору собак для роботи по пошуку вибухових речовин, зброї, наркотичних засобів;
- вивчити методи і техніку підготовки та використання собак у пошуковій службі;
- вивчити ефективність різних методів дресирування для собак пошукової служби;

- вивчити техніку оцінку підготовки собак для роботи на пунктах прикордонного контролю.

Об'єкт дослідження: ДУ «Житомирський навчальний центр підготовки поліцейських»; службові собаки.

Предмет дослідження: Методика дресирування та підготовка собак для служби розшуку, роботи на блокпостах та пунктах прикордонного контролю.

Наукова новизна та практичне значення роботи. Результати досліджень можуть бути використані в кінологічній роботі різних служб та підрозділів, у навчальному процесі при проведенні теоретичних та практичних занять з дресирування собак при підготовці кінологів.

Робота викладена на 43 сторінках друкованого тексту, містить 7 таблиць, 9 рисунків. Список використаної літератури включає 56 джерел.

Розділ 1. Огляд літератури

1.1. Історія, значення та роль службового собаківництва у житті людини

Кінологія, як наука, виникла в останній чверті XIX століття, коли розпочалась робота по організації ведення родоводу собак. Дане поняття вкладає в себе два грецьких слова «κυν» - собака та λογος - слово, тобто наука про собак [3, 12, 26]. Кінологія базується на таких науках, як фізіологія і анатомія тварин, вивчає походження, виникнення та еволюцію псів, породні особливості, розмноження, нормовану годівлю та умови утримання, виховання та дресирування собак, а також їх спеціальне використання. [3, 12, 24, 26, 30].

Перші праці, та відомості про приручення собак з'явилися ще за стародавніх часів. Люди у різних куточках світу приручали диких собак, розводили від них потомство. Це поклало основу виникнення різних порід собак та напрямків їх використання у майбутньому. Кочові племена у степах розводили собак для випасання худоби, войовничі народи розмножували бійцівських агресивних собак, а у Європі поширилися мисливські та декоративні породи. Ще єгипетські та давньогрецькі вчені вивчали особливості цих тварин, їх поведінку, замальовували та описували породні відмінності.

Активний розвиток науки кінології припадає на другу половину IX століття, коли у Англії, країнах Європи та Америки стали організовуватися кінологічні товариства та клуби любителів собак різних порід [3, 24, 26, 29, 30, 31].

Розвитку популярності собаківництва посприяли дослідження науковців у області анатомії, розведення та схрещування тварин, фізіології та ветеринарії. Російський вчений фізіолог академік Іван Павлов провів безліч дослідів на собаках по вивченню їх поведінки, будови нервової системи, принципу роботи у тварин безумовних рефлексів, процесів травлення та багато іншого. Великими вченими Г. Менделем і Р. Фішером були зроблені геніальні відкриття в галузі генетики, що сприяло можливості створення нових порід собак. [1, 9, 11, 14, 17].

Становлення та розвиток службового собаківництва в Україні набуло активності з 1904 року, коли карний розшуку міста Києва поповнився 4 розшуковими собаками та трьома підготовленими для санітарно-пошукової служби. З 1908 р активно стали залучати собак для поліцейської і сторожової служб, створювати розплідники для розведення, утримання та виховання службових собак [3, 4, 10, 24].

У першу світову війну собак залучали у якості санітарів для порятунку поранених, перевезення різних вантажів, як зв'язкових між бойовими підрозділами. Звичайно, для підготовки таких собак була проведена велика клопітка робота з дресирування. У період Громадянської війни службове собаківництво занепало, основні кінологічні розплідники було знищено. Не зважаючи на складні економічні і та політичні умови віддані собаководи зберегли невелике поголів'я племінних тварин різних порід. Радянська влада оцінила значимість собаківництва для армії та народного господарства. У двадцятих роках минулого століття були відкриті курси для підготовки інструкторів-кінологів, прикордонників-кінологів, створено розплідники для розведення військових і спортивних собак. Вперше почали готувати собак для військової служби, пошуку вибухівки, мін, а під час Другої світової війни, як собак для підриву танків та іншої техніки[51, 53, 55].

Собаки для пошуку вибухівки використовувалися у багатьох підрозділах і врятували безліч життів як цивільних громадян так і військових. За роки війни за допомогою собак було знайдено і знешкоджено більше чотирьох мільйонів вибухових снарядів. Врятовано від мінування багато міст та селищ, у тому числі такі великі та важливі міста України, як Київ і Харків, у Польщі - Варшаву, у Австрії - Відень [51, 53, 55].

У 60-70-х роках минулого століття у світі виникла проблема наркоманії та почалася боротьба з наркотичними речовинами та їх розповсюдженням. Завдяки своєму відмінному нюху собаки стали незамінними помічниками у цій боротьбі. Їх робота на митниці по пошуку наркотичних речовин у пасажирів, багажі та транспорті дала відмінні результати. Актуальність застосування

пошукових собак на митниці та кордоні не змінюється, чотирилапі помічники допомагають вишукувати контрабандні товари, заборонені і небезпечні предмети та речовини, зброю та валюту тощо [7, 35, 51, 53, 55].

У відповідності до Наказу, кінологічна служба працює як окремий підрозділ Міністерства внутрішніх справ України і залучена до кримінальної поліції в якості самостійного і головного відділу кінологічної служби МВСУ. Вона займається організаційно-методичною та контрольно-наглядовою діяльністю, веде регулювання та облік кінологічної спеціальності у системі МВС України. Підрозділи кінологічної служби, а саме кінологічні центри, є у всіх обласних центрах та великих містах. [3, 42, 45, 48, 49, 50, 51].

Спеціальність кінолога передбачає знання комплексу спеціальних кінологічних теоретичних знань і набуття практичних професійних навиків для підготовки, та використанню службових собак у разі виникнення потреби людини, людства і держави [2, 11, 12].

При ретельному відборі кандидатам, при прийомі на службу у кінологічні підрозділи, необхідно показати відмінні результати фізичної підготовки, витривалості, терпіння, знання кінології. Кінологи-інструктори повинні легко знаходити підхід до тварини, розуміти потреби собаки, уміти управляти нею, її характером, бути врівноваженими. [15, 27, 34, 37, 38, 42].

Фахівці та вчені у всьому світовому товаристві постійно відпрацюють та вдосконалюють різні заходи безпеки людей, застосовують новітні технології, знаходяться у постійному пошуку нових ефективних методів боротьби із злочинністю. Та не зважаючи на це, собачий нюх залишається чи не єдиним найефективнішим засобом при розшуковій роботі. Розрізнити та визначити за особливим запахом небезпечні речовини і предмети спеціально підготовлена службова собака може навіть у недоступних місцях при складних умовах роботи [49, 50, 54].

1.2. Відбір собак за робочими якостями для служби розшуку

Для пошукової служби та виконання конкретного завдання, ефективної і якісної роботи треба проводити ретельний відбір собак. Однією з причин, що заважають результативному застосуванню собак, є неякісний підбір тварин ще з раннього віку. Не всі собаки здатні безвідмовно виконувати те чи інше поставлене завдання і вже на попередніх перевірках виявляється безліч недоліків, через які утруднюється або унеможлиблюється їх успішна підготовка. Вибракування або заміна непридатних собак завжди пов'язана з великою тратою часу і державних коштів [5, 6, 8, 16].

При відборі собак за робочими якостями в першу чергу враховують робочі якості батьків – самки та самця, від яких народилися дані тварини. Собаки, що відбираються для пошукової служби, повинні мати сильний, врівноважений тип нервової системи, гарний зір, слух і нюх, відмінну здатність до дресирування, прихильність до людини. Всі ці якості закладені у собак на генетичному рівні і проявляються в залежності від умов виховання, взаємовідносин з дресирувальником, утримання, годівлі та інших факторів [5, 6, 16, 21, 22, 56]. .

Процес відбору службових собак поділяють на три етапи: 1-вибір цуценят віком до трьох місяців, 2-відбір по результатам пристосованості, соціалізації і 3-здатності до навчання у віці 6-8 місяців і остаточний відбір – за результатами навчання у дорослому віці [5, 6, 8, 22].

У ранньому віці (до 3 місяців) у цуценят неможливо встановити чи зможе собака у майбутньому виконувати поставлені перед нею завдання. У цей період іде активний ріст та розвиток, відбувається формування організму, всіх його фізіологічних і нервово-психічних функцій. Ранній відбір дозволяє визначити здатність собаки до соціалізації – ставлення до людини, до змін у навколишньому середовищі, різних відволікаючих подразників тощо [5, 6, 8, 16, 21].

Другий етап відбору після 6 місяців направлений на визначення результатів соціалізації, адаптації до навколишнього середовища, міжвидової

комунікації, здатності до дресирування, здатності розрізняти запахи, ставлення до гри. Якщо не проводився відбір у віці до 3 місяців, визначається також відношення до стресових факторів, реакція тварини на гучні звуки, поведження на височині, на різних видах покриттів підлоги, реакція на велике скупчення людей та тварин, перевезення у транспорті. Бажання собаки грати з апортом не вимагає спеціальної перевірки. Остаточний відбір собак для пошукової служби за результатами навчання проводиться після досягнення ними 8-місячного віку [7, 8, 11, 23, 13, 40, 52].

У кінологічні підрозділи [6, 7, 22, 28], як правило, відбирають собак породи німецька вівчарка, бельгійська вівчарка (малінуа), ротвейлер, ердельтер'єр, а також таких як лабрадори та спанієлі. Світовий і вітчизняний досвід показує, що при відборі службових собак для пошуку вибухівки, зброї та ін. необхідно звертати увагу на такі основні критерії:

1. Типологічні особливості нервової поведінки собаки (холерик, сангвінік) з добре вираженими безумовними рефlekсами гри;
2. Собаки повинні мати гарний слух, нюх і зір;
3. Проявляти сміливість і рішучість дій при напружених і небезпечних ситуаціях, при пострілах, не зважати на рух автотранспорту, на крики людей, їх скупчення, спокійно ходити по хитких трапах та інших поверхнях, не боятися висоти, не ковзати лапами по слизькій підлозі та інше.);
4. Собака не повинна проявляти агресію.

Всі ці критерії послідовно розглядаються під час тестування, приділяється увага всім дріб'язкам і нюансам у поведінці собаки. При ретельній перевірці виявляються її природні можливості, щоб потім налагодити ефективну підготовку службового собаки [6, 7, 22, 28].

Кожна собака кожної породи має свої індивідуальні переваги і недоліки. Необхідно провести збалансований аналіз відповідно до переваг та недоліків собаки. Тестування повинно проходити протягом тривалого часу (не менш двох тижнів). Звертається увага і на фізичні можливості собак, на їхні рефлексії, навички, які необхідні у відповідній роботі.

Собаки, яким потрібно багато зусиль, для виконання вправ та команд, для не підходять для даного виду дресирування. Тварини, які бояться, проявляють пасивно-оборонні реакції, агресію, непередбачену поведінку, у яких орієнтовна реакція переважає над іншими, до дресирування даного виду служби непридатні [6, 7, 22, 25, 36, 39].

Крім того, враховують такі недоліки, які не допускають використання собак у розшуковій службі:

1. Вроджена і фізична недорозвиненість, кісток і м'язів;
2. Загальні, різко виражені, екстер'єрні недоліки: пошкоджені зуби; тонка зі слабка мускулатура ший; надто провисла або горбата спина; провислий або горбатий, вузький з недорозвиненою мускулатурою поперек; сильно скошений круп; вузька постава передніх лап, лікті викривлені назовні або у середину, клишоногість тощо;
3. Захворювання і порушення в роботі нервової системи при порушенні руху тіла;
4. Хронічні захворювання периферичних нервових судин, що викликають розлади у роботі різних органів;
5. Кульгавість. Хронічне невиліковне запалення сухожилів, зв'язок і суглобів. Хронічний ревматизм м'язів і суглобів. Викривлення суглобів, деформація сухожилів і м'язів. Видимі наслідки переломів, що неправильно зрослися.
6. Тривале, різко виражене захворювання органів травлення, яке не піддається лікуванню;
7. Хронічні захворювання органів дихальної системи;
8. Хронічні хвороби серця та судин;
9. Злоякісні пухлини;
10. Хронічні захворювання зовнішніх органів;
13. Хронічні паразитарні захворювання, які не піддаються лікуванню;
14. Слабкі слух, зір та нюх;
15. Вік 8-10 років (собака вважається старою);

16. Стерилізовані собаки.

17. Перевага орієнтовної, статевої і пасивно-оборонної реакції. Дуже висока збудливість.

18. Інші невиліковні захворювання, які не вказані у даному переліку, і які можуть викликати втрату працездатності або лікування яких економічно недоцільно [16, 28, 37, 43, 45, 48].

Постійний контакт з собакою та аналізування результатів тестової оцінки дозволяє в під час роботи із собакою і у процесі дресирування корегувати поведінку тварини і враховувати індивідуальність кожної конкретної тварини. Придатність собаки до навчання, швидкість утворення у неї безумовних рефлексів та навичок, їх стійкість залежить від багатьох факторів, головними з яких є: відповідність завдань навчання породним особливостям собак, тому що формування кожної породи було направлене на певний відбір і освоєння специфічних навичок (охорона стада, майна, захист людини, полювання тощо); форми поведінки або реакції (гавкіт, скарчання, насторожування тощо); кількість років собаки; її стать; стан здоров'я; швидкість реакцій і її врівноваженість [28, 37, 48].

Підсумовуючи даний матеріал, можемо сказати, що після ретельного тестування для використання у пошуковій службі відбирають тих собак, що добре піддаються дресируванню, мають спокійний врівноважений тип нервової системи, легко контактують з людиною, мають високу пошукову активність, не відволікаються на сторонні подразники під час дресирування і роботи, мають відмінне здоров'я.

Розділ 2. Матеріал, методика, місце та умови проведення досліджень

2.1. Місце та умови проведення досліджень

Дослідження по вивченню технологічних особливостей відбору собак, їх утримання та підготовки для роботи на пунктах прикордонного контролю проводились на базі Державної Установи «Житомирський навчальний центр підготовки поліцейських», яка розташована за адресою: м. Житомир, вул. Сергія Параджанова, 87А. Даний кінологічний розплідник був введений до експлуатації в 1991 році. ДУ «Житомирський навчальний центр підготовки поліцейських» створений як навчальна база для кінологів училища професійної підготовки працівників міліції УМВС України (рис. 2.1.1).

Рис. 2.1.1. Державна Установа «Житомирський навчальний центр підготовки поліцейських»

Загальна площа території складає 2 га землі. Вона включає в себе: полігон для тренування, вихулу та дресирування собак - 1 га, адміністративні будівлі – 0,5 га і ще 0,5 га відведено під вольєри. Територія повністю огорожена залізобетонним парканом, при в'їзді на територію установлений спеціальний дезінфікуючий бар'єр. Всі проїзди і пішохідні доріжки заасфальтовані.

На території центру розміщено чотири служби, серед яких є: науково-дослідний експертно-криміналістичний центр, карний розшук, патрульно-постова служба та Державна установа «Житомирський навчальний центр підготовки поліцейських».

Основні будівлі службового призначення: адміністративна будівля зі службовим приміщенням для робочого персоналу, черговою частиною, криміналістичною одорологічною лабораторією, навчальними лабораторіями, а також будівлі господарського призначення: вольєри для стаціонарного утримання службових собак місткістю на 110 голів, приміщення для цуценят, ізолятор для утримання хворих тварин, стаціонарна кухня для приготування їжі собакам, полігон для проведення практичних занять з дресирування службових собак з обладнаною спеціальною смугою перешкод (рис. 2.1.2.; 2.1.3).

Рис. 2.1.2. Полігон для проведення практичних занять з дресирування службових собак

Породний склад собак, що належать Державній установі «Житомирський навчальний центр підготовки поліцейських» наступний: 16 німецьких вівчарок, які постійно утримуються у розпліднику, 2 собаки породи російський спанієль, 2 бельгійські вівчарки (малінуа) (табл. 3.3.1.). На період проведення перепідготовки інструкторів-дресирувальників та всеукраїнських змагань у розпліднику можуть розміститися ще додатково до 20 голів собак різних порід.

Рис. 2.1.3. Смуга перешкод

Таблиця 2.1.1

Породний склад, напрямки навчання та спеціалізація собак

Порода	Напрямки підготовки		
	Пошук наркотичних речовин	Пошук вибухівки і зброї	Розшуковий напрямок
Німецькі вівчарки	-	16	-
Російський спанієль	2	-	-
Бельгійська вівчарка (малінуа)	-	-	2

Утримання, дресирування та годівлю собак у кінологічному центрі проводять відповідно Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів ДСНС затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 01 серпня 2018 р. за N 896/32348 [27].

Собак утримують у вольерах кожен з яких складається із 2-х приміщень: кабіни і вигульної площадки. Розміри кабіни - 1,5х1,5 м, розмір вигулу - 2х1,5 м. У вольерах собак утримують вільно, без нашийників та прив'язі (рис. 2.1.4.).

Рис. 2.1.4. Вольєри для утримання службових собак

Вольєри розділені дверима які обладнано лазом. За потреби у зимовий період ці двері закриваються наглухо або гумовою завісою. Перед вольєром є стічний жолоб для стікання сечі, та води під час прибирання та дезінфекції. Водопостачання централізоване. До крану приєднується шланг за допомогою якого подається вода для напування собак, прибирання у вольєрах, для приготування дезінфікуючих розчинів при обробці приміщень.

Збудовані вольєри дають змогу безперешкодно працювати персоналу: прибирати, роздавати корм та міняти тваринам воду. Вони мають невеликий нахил підлоги до передньої стінки для полегшення прибирання.

Кожну собаку, що знаходиться на території кінологічного розплідника періодично оглядає ветеринарний лікар

Для підтримання доброго здоров'я собак систематично вигулюють, а для визначення та розрахунку кормових норм та раціонів – тварин зважують.

Організація годівлі службових собак у кінологічному розпліднику здійснюється згідно з нормами, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2001 року N 1348 «Про норми годування штатних

тварин військових частин, закладів, установ і організацій Збройних Сил, інших військових формувань, структурних підрозділів Державної спеціальної служби транспорту, органів і підрозділів Національної поліції, цивільного захисту та установ кримінально-виконавчої служби» [46].

Годівлю службових собак проводять індивідуально, з урахуванням їх особливостей: живої маси, активності, фізіологічного стану, робочого навантаження. У таблиці 2.1.2. наведено норми кормів для службових собак в залежності від віку, використання та виду служби [33, 46].

Таблиця 2.1.2.

Норми кормів та поживних речовин для службових собак в залежності від віку, використання та виду служби, г на голову на добу [46]

Показники	Види служби та призначення собак			
	племянні собаки	розшукові, патрульно-розшукові, сторожові, спеціального призначення	вартові, резервні собаки	цуценята від 1 до 4-місячного віку
Крупа вівсяна	420	450	400	30-200
Інші крупи: перлова, пшенична, ячмінна, пшоно	230	200	200	20-100
М'ясо другого сорту, яловичина, нежирна свинина та ін.	700	600	500	20-300
М'ясні субпродукти другого сорту (замість м'яса)	1750	1500	1250	40-800
Молоко незбиране, свіжі кисломолочні продукти				150-800
Яйця, штук	1			1
Тваринний жир	20	20-25	15	10
Картопля варена	200	200-250	200	80
Буряки варені, капуста свіжа	20	20-25	20	20
Морква свіжа	20	20-25	20	20
Сіль кухонна, грам	15	15-17	15	15
Риб'ячий жир, масляний роз.				5-20
М'ясо-кісткове борошно	10-15	10-15	15	
Крейда кормова, марка А				1-2
Глюконат кальцію або гліцерофосфат кальцію				по 1-2 таблетки 3 рази на день
Вітамінні препарати (в осінньо-зимовий період)				
Ундевіт (капсули або драже), шт.	дорослим собакам по 3 шт. на добу		цуценятам 1-1,5 шт. на добу	
Вітамін «D», жировий розчин, краплі	дорослим собакам по 8 крапель раз на добу		цуценятам 1-4 краплі на добу	

Час та кратність годівлі службових собак проводять у відповідності розпорядку дня, дотримуючись рівних проміжків між даваннями. Годують собак двічі на день, за дві години до початку занять або після їх проведення. Для кожної тварини виділяється індивідуальний, пронумерований посуд для їжі та води.

Після годівлі посуд для їжі прибирається, миється та зберігається ставлять на спеціально обладнаних стелажах. Під час годівлі собак прибирати у вольєрах заборонено, щоб не турбувати тварин, не провокувати їх на агресивні дії та не забруднювати корм.

Готують корм щодня у спеціально обладнаному приміщенні - кухні і тільки з доброякісних свіжих продуктів. Зберігання продуктів, які швидко псуються, або приготований корм заборонено.

Кухня для приготування корму для службових собак забезпечена технічно всім необхідним посудом та інвентарем. У журналі обліку та на стенді вивішується таблиця із зазначенням індивідуальних норм добового забезпечення собак, кількістю продуктів на добу і тиждень, розпорядком годівлі, індивідуальним номером вольєру та посуду.

Для запобігання захворювань у собак шлунково-кишкового тракту корм, після приготування, охолоджується до температури 25-30 °С.

Останнім часом для годівлі собак кінологічного центру використовують сухі концентровані повнораціонні корми (рис. 2.1.5.). Вони не потребують додаткового приготування, їх зручно роздавати та згодовувати тваринам.

Кількість сухого корму розраховують для кожної тварини індивідуально з урахуванням енергетичної цінності, потреби у поживних речовинах, живої маси, фізичного навантаження, умов утримання тощо.

Оцінюючи роботу кінологічного розплідника можна сказати, що утримання та годівля службових собак проводяться на високому рівні з дотриманням всіх вимог та норм. Собаки мають гарний зовнішній вигляд, добре здоров'я, активні та працездатні.

Рис. 2.1.5. Сухий корм «Club 4 paws» для годівлі собак

Розділ 3. Результати дослідження

3.1. Оцінка методів дресирування службових собак для розшукової служби

У відповідності з поставленою метою та завданнями досліджень передбачалося:

- проаналізувати умови утримання собак у ДУ «Житомирський навчальний центр підготовки поліцейських»;
- дослідити загальноприйняті методики проведення відбору собак для роботи по пошуку вибухових речовин, зброї, наркотичних засобів;
- вивчити методи і техніку підготовки та використання собак у пошуковій службі;
- вивчити ефективність різних методів дресирування для собак пошукової служби;
- вивчити техніку оцінки підготовки собак для роботи на пунктах прикордонного контролю.

ДУ «Житомирський навчальний центр підготовки поліцейських» готує поліцейських-кінологів основна спеціальність яких – підготовка та подальше використання службових собак для несення служби. Підготовка поліцейських-кінологів у навчальному центрі за кінологічною спеціальністю проводиться за такими навчальними програмами:

1. Початкова підготовка (6 місяців);
2. Перепідготовка (3 місяці);
3. Підвищення кваліфікації кінологів (30 діб);

Підготовка собак здійснюється за такими напрямками:

- розшук людей (правопорушників) за запаховими слідами;
- пошук вибухонебезпечних пристроїв, тротилу, та вогнепальної зброї;
- пошук наркотичних речовин;
- пошук трупів людей, а також їх останків тощо.

Дресирування службових собак здійснюється за планом навчально-методичного відділу центру розробленим на повний період курсу і кожне заняття окремо. Обов'язковими предметами тут є: основи ветеринарної медицини; теорія, методика та техніка дресирування службових собак; практика дресирування службових собак.

Практичні заняття із службовими собаками слухачі розпочинають тільки після проходження теоретичного курсу та встановлення контакту з собакою. Заняття з дресирування та підготовки собак складається з 2-х модулів:

1. Загальна підготовка службових собак (відпрацювання прийомів загальної слухняності;
2. Спеціальна підготовка службових собак (відпрацювання прийомів спеціального курсу дресирування).

Метод дресирування - це вплив на собаку певними подразниками (силою, ласощами, іграшками) для вироблення і утворення у неї необхідних спеціальних умовних рефлексів і доведення їх до складних навиків [11, 22, 31, 41, 43, 48, 56].

Розглянемо детальніше особливості кожного з методів дресирування собак.

Смакозаохочувальний (харчовий) метод, це досить поширений метод дресирування оснований на застосуванні харчових подразників (ласощів): сухого корму, шматочків м'яса тощо, для утворення у собак певних умовних рефлексів. Підготовленні цим методом собаки активно працюють, при цьому зміцнюється контакт собаки з кінологом. Суть методу полягає у тому, що собака по запаху шукає улюблений корм. Поступово, у процесі дресирування, корм замінюють на запахоносій розшуку (людини, вибухової речовини, наркотичної речовини тощо) і дають ласощі тільки після знаходження або виявлення шуканого запахоносія. За допомогою харчових подразників собаку наштовхують на виконання потрібних дій. Найкраще цей метод застосовувати тоді, коли собака напівголодна або через 3-4 години після основної годівлі [11, 22, 31, 41, 43, 48, 56].

Недоліком даного методу дресирування буває відволікання собаки на улюблений запах, сторонні подразники, реагування тільки на їжу та відмова від роботи після годівлі. Це призводить до ненадійності виконання різних команд.

Механічний метод дресирування полягає в застосуванні в якості безумовного подразника - механічних подразників у вигляді фізичного, примусового впливу на тварину. За допомогою механічного примусу собаку спонукають до виконання певних команд, наприклад таких, як сидіти, лежати, повзти, долати перешкоди, ходити поруч з дресирувальником та ін. У дресируванні собак на механічні (силові) подразники виробляється більшість загально дисциплінарних і спеціальних навиків. Недоліком цього методу дресирування досить часто буває поява боязливості та подальша відмова тварини йти на контакт з людиною із за почуття больових відчуттів [11, 22, 31, 41, 43, 48, 56].

Перенавантаження при фізичному впливі на собаку може призвести до нервових зривів і гальмування роботи нервової системи.

Контрастний метод - головний у дресируванні, він об'єднує два попередні методи, всі позитивні моменти механічного і харчового (смакозаохочувального). Суть цього методу полягає у тому, що при дресируванні собак і утворенні певного умовного рефлексу застосовується фізичний (механічний) вплив на собаку, а коли собака правильно виконує потрібну дію їй даються ласощі. Вважається, що даний метод дресирування досить ефективний, на ньому ґрунтується вироблення більшості умовних рефлексів у собак [11, 22, 31, 41, 43, 48, 56].

Проте, контрастний метод також має свої недоліки, у деяких собак одночасно можуть проявлятися оборонні і харчові реакції, утворюватися небажані умовні рефлексі агресії на силу та біль, жадність до корму, що призводить до нервових зривів.

Оперантний метод (ігровий). Цей метод оснований на бажанні та любові собаки грати з різними предметами (іграшками, м'ячиками, палками), носити «апорт». Особливе задоволення собака отримує під час гри з людиною яка кидає «апорт». Суть оперантного методу полягає у пошуку собакою улюбленої іграшки («апорту») за запахом. Дресирувальник кидає або ховає «апорт» у різних місцях, а собака його розшукує, знаходить, приносить дресирувальнику, або грається з ним. Цим методом можна відпрацьовувати багато команд як із загального так і спеціального курсу дресирування. Під час підготовки собак спеціального призначення в якості основного методу використовують оперантний [11, 22, 31, 41, 43, 48, 56].

На початку занять, під час підготовки собак до пошуку вибухових та наркотичних речовин на місце «закладки» ховають «апорт», коли пес його знаходить за запахом, йому дають можливість пограти з «апортом». В процесі навчання поряд з іграшкою поміщають предмет із запахом шуканої речовини, привчаючи собаку до її пошуку. Згодом «апорт» не ховають разом із «закладкою», але обов'язково дають собаці в якості заохочення у разі виконання правильної дії на «закладку».

Цей метод досить ефективний, кількість недоліків його застосування незначна. Даний метод найбільш популярний в сучасній світовій кінології.

Під час наших досліджень ми вивчали ефективність різних методів дресирування для собак пошукової служби. Дослідженню підлягало 15 собак породи німецька вівчарка, 2 собаки породи спанієль, та 2 бельгійські вівчарки (малінуа), всього 19 голів.

При виборі методу дресирування спочатку встановлювали тип вищої нервової діяльності собаки, характер і ступінь прояву основних і переважаючих інстинктів (рефлексів) поведінки тварини. Оцінку кожного методу проводили під час загального курсу дресирування при навчанні собаки основним обов'язковим командам – руху поруч з дресувальником, витримці, командам «сидіти», «лежати» тощо. Враховуючи переваги і недоліки кожного методу індивідуально підбирали найбільш ефективний для дресирування кожної тварини за спеціальним курсом дресирування.

Оцінка ефективності різних методів дресирування після тестування представлена у таблиці 3.1.1.

Таблиця 3.1.1.

Результати оцінки методів дресирування собак для спеціальної служби після тестування

Показники	Методи дресирування							
	Смакозаохоч. (харчовий)		Механічний		Контрастний		Оперантний	
	1*	2*	1	2	1	2	1	2
Кількість затрачених днів для вироблення навику	35	45 і >	60	-	30	35	25	30
Безвідмовне виконання всіх команд	-	-	-		+	+	+	+
Небажання виконувати команди	+	+	+		-	-	-	-
Пасивна поведінка під час занять	+	-	+		-	-	-	-
Утворення всіх складних стійких умовних рефлексів	-	-	-		+	+	+	+
Прояв небажаних зв'язків	+	+	+		-	-	-	-
Прояв агресії та зривів нервової системи	-	-	+		-	-	-	-
Вплив кліматичних умов під час дресирування	-	-	-		-	-	-	-

1* - курс загальної підготовки;

2* - курс спеціальної підготовки.

Найкращі результати показали собаки при застосуванні контрастного та оперантного методів дресирування. На підготовку собак для безвідмовного виконання навиків при контрастному методі було затрачено 30-35 днів, при оперантному методі – 25-30 днів.

При харчовому методі тривалість підготовки собак склала в середньому 35-45 днів. Стосовно цього методу підготовки можна сказати, що у чистому вигляді він не ефективний. У собак проявляється небажаний зв'язок на корм, не бажання виконувати команди без «ласощів».

Механічний метод без поєднання з харчовим практично не дав позитивних результатів. При спостереганні швидкості вироблення умовних рефлексів був прояв боязливості та подальша відмова від роботи. Для спеціального дресирування собак розшукової служби його не застосовують.

Після проходження спеціального курсу дресирування для розшукової служби пес повинен виконувати роботу із залишеними слідами (відпрацювання «по сліду», проводити вибірку речей і проб із запахом, проводити вибірку конкретної людини з групи, обшукувати місцевість, знаходити по запаху стріляні гільзи, патрони, наркотичні речовин, вибухонебезпечні речовин, зброю, набої, людські трупи та їх останки) мати вироблену активно-захисну реакцію до сторонніх та бути спроможним до захисту кінолога та затримання, конвоювання, і подальшої охорони затриманих злочинців.

3.2. Оцінка техніки дресирування та ступеню підготовки собак для виявлення наркотичних та вибухонебезпечних речовин, вогнепальної зброї і боєприпасів

Важливою складовою підготовленості собак є *пошук та виявлення собакою наркотичних речовин, вибухових предметів, стрілецької зброї та боєприпасів на тілі людини, в її одязі та під одягом*. У навчальному кінологічному центрі, після проходження спеціального курсу дресирування, собак перевіряють на безвідмовне чітке виконання набутих навиків [18, 28]. Оцінку підготовленості собак виставляють у балах, максимальна кількість – 100

балів. Окремо оцінюються конкретні помилки та недоліки виявлені під час тестування. За всі важливі помилки та недоліки, що фіксуються, накладається штраф певною кількістю балів. Чим більше штрафних балів, тим нижча оцінка за дресирування та підготовку собак (таблиця 3.2.1.). Основна команда для собак під час тестування: «Шукай».

Таблиця 3.2.1.

Оцінка дресирування та підготовленості собаки з навичку пошуку та виявлення наркотичних засобів, вибухових речовин, стрілецької зброї та боєприпасів на тілі людини, в її одязі та під одягом

№	Помилки (недоліки)	Штраф (у балах)
1.	Собака не виявила: а) три зразки; б) два зразки; в) один зразок.	50 30 15
2.	Інструктор підкликає собаку під час випробування	1 (за кожен раз)
3	Явна підказка собаці	15 (за кожен раз)
4.	Собака самостійно не шукає вибухові речовини (наркотичні засоби) у групі людей	25
5.	Собака в'яло і незацікавлено веде пошук зразків у групі людей	8
6.	Повторна команда і жест під час пошуку собаки	1
7.	Додатковий огляд групи	10
8.	Обшук групи людей понад установлений термін	5 (за 1 хв.)
9.	Під час роботи собака справляє свої потреби	4
10.	Інструктор не підтверджує виявлення собакою зразка у групі людей (або підтверджує неправильно)	15 (щоразу)
11.	Собака відволікається на різні подразники	8
12.	Собака залишає місце пошуку, відбігає більше ніж на 20 метрів і за командою інструктора відразу повертається до пошуку зразків у групі людей	10 (щоразу)
13.	Собака вказує на наявність запаху «закладки», кусанням або дряпанням	5 (щоразу)
14.	Собака залишає місце пошуку і впродовж однієї хвилини інструктор не може її повернути до пошуку або підзвати до себе	знімається з випробування

Огляду підлягають три групи людей по 7-8 чоловік у кожній, на людях має бути цивільний сезонний одяг. Людей розміщують в одну шеренгу. У кишенях одягу повинні бути різноманітні речі з різними запахами: носовички, гаманці, харчі, парфуми тощо. Під одяг одної людини з кожної групи закладають зразок вибухонебезпечної речовини, вогнепальної зброї або наркотичний засіб. Закладка повинна проводитися не пізніше як за 2 години до початку тестування. Люди із «закладками» під час проведення тестування не повинні відрізнятися від загальної групи.

Огляд кожної групи людей виконується упродовж однієї хвилини. Собака повинна бути у наморднику.

Перед початком тестування дресирувальник доповідає перевіряючому про готовність до виконання вправи, про характер та поведінку собаки у разі виявлення зразка на тілі людини. Місце виявлення зразка собака повинен позначати посадкою або укладанням та гавканням.

За командою "Шукай" та спрямованим жестом правої чи лівої руки, які можна повторювати, дресирувальник з початкового місця направляє собаку вздовж групи людей. Дресирувальник після подачі сигналу собаці до пошуку залишається на місці і спостерігає за роботою собаки, доки собака не закінчить оглядання групи людей чи виявлення «закладки». Про знаходження собакою зразка інструктор-дресирувальник доповідає перевіряючому.

Найбільшу кількість, 50 штрафних балів, отримує пес, що не виявив зразки у трьох групах людей. Собака, яка залишає місце пошуку і інструктор-дресирувальник не може її повернути впродовж однієї хвилини до себе та місця пошуку знімається з випробування.

Наступний етап перевірки на пошук та виявлення собакою наркотичних засобів, вибухових речовин, стрілецької зброї та боєприпасів у вантажі або багажі [18, 28]. Під час даного тестування собак, огляду підлягають 10 одиниць вантажу (ящики, тюки, контейнери, обладнання тощо) або 20 одиниць багажу (валізи, сумки, рюкзаки тощо) (рис. 3.2.1.).

Рис. 3.2.1. Огляд багажу

Вантаж (багаж) розміщують в один або декілька рядів. У багаж вкладають різні речі, якими користуються люди, та предмети з різними запахами (харчові продукти, парфуми тощо). У вантаж або багаж не пізніше як за 2 години до початку випробування собаки закладають три зразки наркотичних чи вибухових речовин, зброї, боєприпаси. Вантаж або багаж, у який закладаються зразки, не повинен відрізнятися від іншого.

Огляд собакою 10 одиниць вантажу або 20 одиниць багажу виконується упродовж однієї хвилини.

За командою "Шукай" та вказівним жестом правої чи лівої руки, які можна повторювати, дресирувальник з початкового місця направляє собаку вздовж вантажу або багажу. Після подачі сигналу тварині, дресирувальник залишається на місці і спостерігає за роботою собаки, доки пес не закінчить огляд вантажу (багажу) або виявить у ньому зразок.

Найбільшу кількість, 50 штрафних балів, отримує собака, що не виявила три зразки. Собака, яка залишає місце пошуку і інструктор-дресирувальник не

може її повернути впродовж однієї хвилини до себе та місця пошуку знімається з випробування (табл. 3.2.2.).

Таблиця 3.2.2

Оцінка дресирування та підготовленості собаки з навичку пошуку та виявлення наркотичних засобів, вибухових речовин, стрілецької зброї та боєприпасів у вантажі або багажі

№	Помилки (недоліки)	Штраф (у балах)
1.	Собака не виявив: а) три зразки; б) два зразки; в) один зразок.	50 30 15
2.	Інструктор підкликає собаку під час випробування	1 (щоразу)
3.	Явна підказка собаці	15 (щоразу)
4.	Собака самостійно не шукає наркотичні засоби (вибухові речовини) у вантажі (багажі)	25
5.	Собака використовується на повідку	5
6.	Собака в'яло і незацікавлено веде пошук зразків у багажі	8
7.	Повторна команда і жест під час пошуку собаки	1 (за кожну команду)
8.	Додатковий огляд: а) одиниці вантажу (багажу) б) всього вантажу (багажу)	1 (кожної) 10
9.	Обшук багажу понад установлений термін	5 (за 1 хв.)
10.	Під час роботи собака відправляє свої потреби	4
11.	Інструктор не підтверджує (підтверджує неправильно) виявлення собакою у багажі зразка	15 (щоразу)
12.	Собака відволікається на різні подразники	8
13.	Собака залишає місце пошуку далі 20 кроків і за командою інструктора відразу повертається до пошуку зразків у багажі	10 (щоразу)
14.	Собака вказує на наявність шуканого запаху кусанням або дряпанням	5 (щоразу)
15.	Собака залишає місце пошуку і впродовж однієї хвилини інструктор не може повернути собаку до пошуку або підкликати до себе	знімається з випробування

Оцінка роботи собак у будівлі або споруді по пошуку та виявлення наркотичних засобів (вибухових речовин, стрілецької зброї та боєприпасів) проводиться у приміщенні загальною площею не менше 100 кв. м.

У будівлі та її кімнатах повинні бути різні меблі та речі, пахучі речовини і харчові продукти. Не пізніше як за 2 години до початку випробування собак у будівлю або споруду закладається три різні зразки наркотичних засобів (вибухових речовин, стрілецької зброї та боєприпасів). «Закладки» повинні бути схованими на відстані не менше 8-10 м одна від одної, одна під підлогою або на рівні підлоги, друга на висоті 50-60 см і третя на висоті 1,5-2 м. Місця закладання зразків повинні бути не доступні для собаки, без залишення будь-яких ознак місця їх знаходження. Підлога приміщень перед випробуванням собак повинна мати запах слідів різних людей у з різним напрямком руху (рис. 3.2.2.).

Рис. 3.2.2. Обшук приміщення

За командою "Шукай" та вказівним жестом правої чи лівої руки, які можна повторювати, інструктор-дресирувальник направляє собаку у бік дверей будівлі або споруди. Собака повинен рухатись по приміщенню активно і ретельно обнюхувати в напрямку свого руху підлогу, стіни, ящики, меблі та інше майно. Час на огляд будівлі (споруди) виділяється з урахуванням її площі, кількості речей, меблів, обладнання та майна, а також можливості собаки дійти до кожного куточка приміщення.

При правильній пошуковій роботі, собака повинен позначати місце виявлення зразка посадкою або укладанням та гавканням. Всі виявленні недоліки фіксуються перевіряючим та оцінюються у балах (табл. 3.2.3).

Таблиця 3.2.3.

Оцінка порушень у роботі собак з пошуку та виявлення наркотичних засобів (вибухових речовин, стрілецької зброї та боєприпасів) у будівлі або споруді

№	Помилки (недоліки)	Штраф, балів
1.	Собака не виявив: а) три зразки; б) два зразки; в) один зразок.	50 30 15
2.	Інструктор підкликає собаку під час випробування	1 (щоразу)
3.	Явна підказка собаці	15 (щоразу)
4.	Собака самостійно не шукає наркотичні засоби (вибухові речовини) у будівлі (споруді)	25
5.	Собака використовується на повідку	5
6.	Собака в'яло і незацікавлено веде пошук зразків	8
7.	Повторна команда і жест для направлення собаки до одного і того ж місця пошуку	1 (щоразу)
8.	Додатковий огляд: а) одного приміщення б) будівлі (споруди)	2 (кожного) 10
9.	Обшук будівлі проводиться понад установлений термін	5 (за 1 хв.)
10.	Під час роботи собака відправляє свої потреби	4
11.	Інструктор не підтверджує виявлення собакою зразка у будівлі або споруді (або підтверджує неправильно)	15
12.	Собака вказує на наявність шуканого запаху кусанням або дряпанням	5 (щоразу)
13.	Собака під час руху в приміщеннях: а) виявляє підвищену збудженість та настороженість; б) боїться заходити і рухатись або втікає з місця пошуку	8 знімається

При огляді собакою приміщення, дресирувальник повинен по можливості утримуватись від руху за собакою, але пильно слідкувати за її діями та за потреби надавати команду «шукай». Про виявлення собакою кожного зразка дресирувальник повинен доповідати перевіряю чому про його місце знаходження. Тривалість огляду будівлі (споруди) до 5 хвилин.

Під час проведення тестування собак з пошуку та виявлення наркотичних засобів (вибухових речовин, стрілецької зброї та боєприпасів) у автомобілях огляду підлягають чотири легкові, п'ять вантажних автомобілів з різним вантажем або багажем та один автобус [18, 28].

У автомобілі за 2 години до початку випробування закладаються три зразки наркотичних засобів (вибухових речовин, стрілецької зброї, боєприпасів) у недоступні для собаки місця. Територія уздовж обох боків транспортних засобів повинна мати запахові сліди людей у різних напрямках руху вздовж автомобілів. Тривалість часу відведеного собаці для зовнішнього і внутрішнього огляду двох легкових авто, однієї вантажної або автобуса до 10 хвилини. Перед початком роботи на собак крупних порід одягають намордник. За 3-4 кроки від транспортного засобу за командою "Шукай» та вказівним жестом правої чи лівої руки, які можна повторювати, інструктор направляє собаку вздовж авто (рис. 3.2.3).

Рис. 3.2.3. Огляд автомобіля собакою

Як тільки собака проявить зацікавленість обшуку, дресирувальник може рухатись слідом за нею. Місце виявлення зразка в автомобілі собака повинен позначати посадкою або укладанням та гавканням.

Найбільше штрафних балів набирають собаки, які не реагують на команди, не підкоряються дресирувальнику, не знаходять «закладки». Собака не повинна хапати та дряпати автомобіль та знайдену закладку.

Тестування собак з пошуку заборонених і небезпечних речовин у залізничних вагонах. За умовами випробування огляду підлягають залізничний пасажирський та вантажний вагон. У пасажирському вагоні мають перебувати люди, багаж, різні речі людей, харчові продукти, парфуми тощо. Спочатку проводиться зовнішній (боковий), а потім без перерви - внутрішній огляд вагона. Тривалість зовнішнього та внутрішнього огляду вагону 10 хвилин.

Три зразки різних видів «закладки» за 2 години до початку випробувань закладають зовні та в середині пасажирського вагону в місця, що недоступні для собаки. Технологічна схема огляду пасажирського вагону представлена на рисунку 3.2.4.

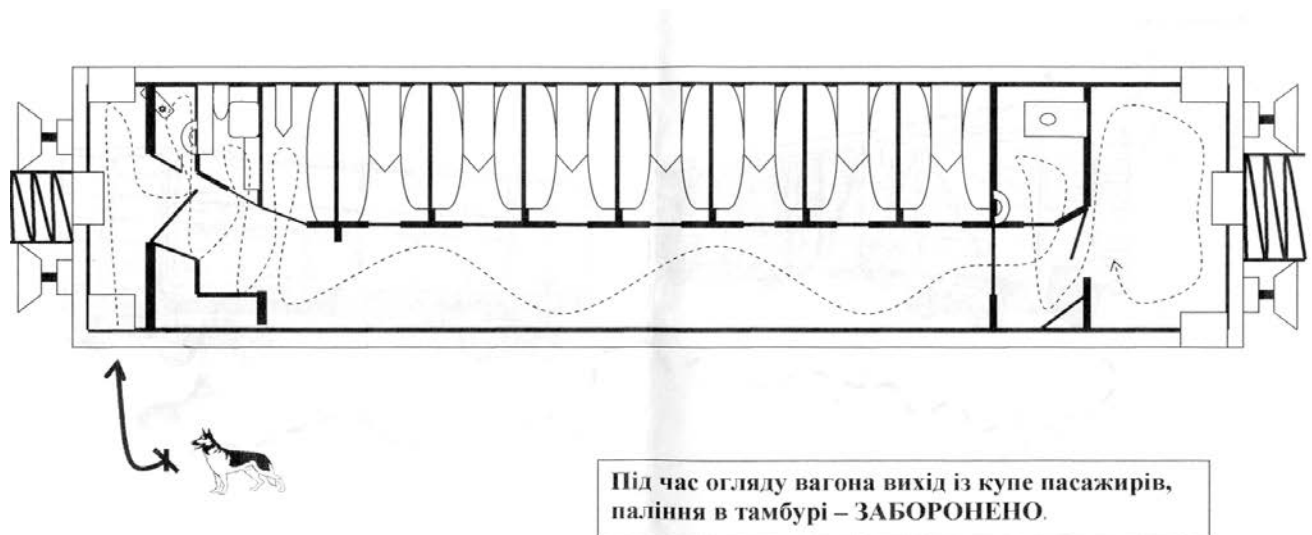

Рис. 3.2.4. Технологічна схема огляду собакою пасажирського вагону

Перед роботою на крупних собака одягають намордник. За командою "Шукай" та вказівним жестом правої чи лівої руки, які можна повторювати, інструктор пускає собаку вздовж вагону для огляду для зовнішнього обходу, а потім направляє на внутрішній огляд частин вагону, починаючи з тамбура. Під

час огляду інструктор може періодично подавати сигнали, але подавати їх постійно забороняється. Місце виявлення зразка у вагоні пес повинен позначати посадкою або укладанням та гавканням.

3.3. Оцінка ефективності методів дресирування собак для спеціальної служби

Зважаючи на те, що економічну ефективність досліджень з оцінки методів дресирування собак для спеціальної служби у кінології не встановлюють, так як методика її визначення не прописана у Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів ДСНС [27].

Враховуючи кількість затраченого часу (днів) для вироблення навику у собак при різних методах дресирування, витрату та вартість кормів для їх годівлі, нами були проведені розрахунки представлені у таблиці 3.3.1.

Таблиця 3.3.1.

Ефективність методів дресирування службових собак

Показники	Методи дресирування							
	Харчовий		Механічний		Контрастний		Оперативний	
	1*	2*	1	2	1	2	1	2
Всього собак породи німецька вівчарка, гол.	16	16	16	16	16	16	16	16
Кількість затрачених (основних) днів для вироблення навику	35	45	60	-	30	35	25	30
Кількість додаткових днів для дресирування собак	10	15	20	-	3	5	-	-
Вартість сухого корму, грн./кг	54	54	54	-	54	54	54	54
Добова даванка, г	500	500	500	-	500	500	500	500
Вартість корму на голову на добу, грн.	27	27	27	-	27	27	27	27
Всього витрачено корму на основний період підготовки собак, кг	17,5	22,5	30	-	15	17,5	12,5	15
Затрати коштів на годівлю собак з урахуванням додаткових днів на дресирування, грн./гол.	1215	1620	2160	-	891	1080	675	810
Затрати на все поголів'я собак, грн.	19440	25920	34560	-	14256	17280	10800	12960

1* - курс загальної підготовки;

2* - курс спеціальної підготовки.

Так як у центрі утримуються собаки трьох різних порід і витрати корму на їх утримання різні, нами були проведені розрахунки ефективності

дресування тільки для німецьких вівчарок середньою живою масою 30 кг. Кількість собак породи німецька вівчарка – 16 голів.

Додаткові витрати на утримання собак, їх догляд, на інвентар та ветеринарне обслуговування не враховувалися.

При розрахунку ефективності враховували такі показники як: кількість собак (16 голів); середню живу масу 1 тварини (30 кг); середню кількість затрачених та додаткових днів для утворення навику по кожному методу; ціну сухого корму «Club 4 paws» для активних собак станом на 01.11.20 р. (54 грн./кг); середньодобову даванку сухого корму (500 г на голову).

В результаті проведених розрахунків найбільші затрати кормів та коштів відбувається при застосуванні механічного та харчового методів дресирування. Найефективнішими методами дресирування є оперантний та контрастний. Затрати коштів на годівлю собак при використанні цих методів дресирування складають 675-810 грн. (оперантний) та 891-1080 грн. (контрастний) з урахуванням основного та додаткового періоду підготовки.

Висновки

В результаті проведених досліджень по вивченню технологічних особливостей відбору, оцінки умов утримання та підготовленості службових собак для роботи на пунктах пропуску прикордонного контролю було встановлено:

1. Утримання та годівля службових собак у кінологічному центрі проводяться на високому рівні з дотриманням всіх вимог та норм. Собаки мають гарний зовнішній вигляд, добре здоров'я, активні та працездатні;

2. При оцінці різних методів дресирування найкращі результати показали собаки при застосуванні контрастного та оперантного методів. На підготовку собак для безвідмовного виконання навиків при контрастному методі було затрачено 30-35 днів, при оперантному методі – 25-30 днів;

3. У навчальному кінологічному центрі створені всі необхідні умови для проходження загального і спеціального курсу дресирування та тестування собак на придатність до виконання служби.

4. Найбільші затрати кормів та коштів відбуваються при застосуванні механічного та харчового методів дресирування. Найефективнішими методами дресирування є оперантний та контрастний. Затрати коштів на годівлю собак при використанні цих методів дресирування складають 675-810 грн. (оперантний) та 891-1080 грн. (контрастний) з урахуванням основного та додаткового періоду підготовки.

Список використаної літератури

1. Анохин П. К. Биология и нейрофизиология условного рефлекса. Москва. Медицина, 1968. 86 с.
2. Арасланов Ф. С., Алексеев А. А., Шигарин В. К Дрессировка служебных собак. Алма-Ата : Канар, 1987. 302 с.
3. Басаргін В. А., Степаненко В. М., Павлюк Н. В. Основи кінології. Житомир : ПП «Рута», 2017. 388 с.
4. Бочаров В. М., Орлов А. П. Дрессировка служебных собак. Москва : ДОСААФ, 1957. 218 с.
5. Була Л. В. Взаємозв'язок показників відбору та працездатності спеціальних собак по пошуку наркотичних речовин та зброї. Мат. наук.-практ. кон. Сумського НАУ. Суми : СНАУ, 2004. С.108-109.
6. Була Л. В. Оценка работоспособности специальных собак по поиску наркотических веществ и оружия. Вісник аграрної науки Причорномор'я. Мат. 1-ої наук.-практ. кон. «Актуальні проблеми галузі кінології : проблеми та шляхи їх вирішення». Миколаїв, 2004. Вип. 1 (25), Т.2. С. 48-53.
7. Була Л. В. Оцінка службових собак, які дресируються по пошуку наркотичних засобів та зброї: дис. канд. с/г наук: спец. 06.02.01 «Розведення та селекція тварин» / Людмила Валер'янівна Була. – Чубинське: УААН, 2009. – 171 с
8. Була Л. В. Спецпідготовка службових собак. Рекомендовані критерії відбору. Тваринництво України, 2008. №1. С.31-33.
9. Вайсман В.Л. Служебное собаководство. Москва : Сельхозгиздат, 1936. 150 с.
10. Вергун С. Жандармські поліцейні управління залізниць в Україні: історія становлення кінологічної служби на початку ХХ ст. Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 6. 2015. Вип. 13. С. 160–165. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/11194/1/Vergun.pdf> (дата звернення: 19.09.2020).

11. Виноград О. В. Основы службової кінології: навч. посіб. Хмельницький: Меркьюріті-Поділля, 2011. 192 с.
12. Вікіпедія. Кінологія. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Кінологія> (дата звернення: 11.11.2020)
13. Володин В. Б. Общий курс дрессировки собак разных пород. Москва : ООО Изд-во АСТ; Донецк : Сталкер, 2005. 61 с.
14. Воронин Л. Г. Физиология высшей нервной деятельности. Москва : Высшая школа, 1979. 271 с.
15. Гармаш В. В. Місце кінологічних підрозділів у структурі національної поліції України та в системі Міністерства внутрішніх справ. Право і безпека, ХНУВС, 2019. № 3 (74) С. 24-29. URL: http://old.pb.univd.edu.ua/?action=publications&pub_name=pravo_i_bezpeka&mid=8 (дата звернення: 15.09.2020).
16. Гриценко В. В. Теоретические основы дрессировки. Москва, 2000. 134 с.
17. Дмитриев А. С. Физиология высшей нервной деятельности. Москва : Высшая школа, 1974. 248 с.
18. Дулина Г. И. Правила и нормативы испытаний и соревнований собак служебных пород. Москва, 1986. 56 с.
19. Заводчиков П. А. Пособие по собаководству. Ленинград, 1973. 380с.
20. Зубко В. М. Содержание служебных собак и уход за ними. Москва : Колос, 1993. 62 с.
21. Зубко В. Н. Все о собаке. Москва : Эра, 1992. 313 с.
22. Зубко В. Н. Основы служебного собаководства. Москва : ДОСААФ, 1975. 400 с.
23. Зубко В. Н. Основы служебного собаководства. Москва : ДОСААФ, 1992. 285 с.
24. Зубко В. Н., Алексеев А. А. Энциклопедия собаководства. Москва : Тера-Книжный клуб, 1998. 164 с.

25. Искусство дрессировки. В. Т. Пономарев и др. Москва : ООО Изд-во АСТ; Донецк: Сталкер, 2005. 155 с.
26. История профессии. URL: <https://sites.google.com/site/ngayuyyunya/istoria> (дата звернення : 18.08.2020).
27. Інструкція з організації діяльності кінологічних підрозділів ДСНС. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE32348.html (дата звернення : 12.10.2020).
28. Інструкція по відбору, дресируванню спеціальних собак з пошуку вибухівки та вогнепальної зброї. Затверджена Міністерством Внутрішніх Справ України 22.05. 1999 р. - К., 2000. 45 с.
29. Кинологический центр «Амиго». Глава 1. История возникновения кинологии. URL: <https://amigo.net.ua/glava-1-istorija-vozniknovenija-kinologii/> (дата звернення: 01.12.2020).
30. Кінологія: утримання та годівля собак: навч. посіб. В. А. Бурлака, Н. В. Павлюк, В. М. Степаненко та ін. Житомир: Волинь, 2004. 412 с.
31. Кинология: учебное пособие для вузов / Блохин Г. И. и др.. Санкт-Петербург: Лань, 2017. 376 с.
32. Кінологи (за 12 місяців 2018 року) // Інфографіка Національної поліції України. URL: https://mvs.gov.ua/ua/infographic/nacionalna_policiya/Kinologi.htm (дата звернення: 05.12.2020).
33. Кінологічне забезпечення діяльності підрозділів Національної поліції: інформаційний довідник / О. І. Безпалова та ін.; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2019. 189 с.
34. Коломієць С. І. Розвиток кінологічних служб органів системи МВС // Шляхи покращення професійного рівня працівників кінологічних служб : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 груд. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 10–14. URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/14_12_2018/pdf/3.pdf (дата звернення: 06.09.2020).

35. Крушинский Л. В. и др. Служебная собака. М. : Госиздат сельхозлитература, 1952. 219с.
36. Лапат А. Дрессировка собак для поиска взрывчатых веществ. / Пер. с венг. О. И. Савчук. Москва : Сатка, 1998. 32 с.
37. Методичний посібник для навчання фахівців-кінологів і підготовки службових собак на пошук вибухових речовин, зброї й боєприпасів. Київ, 1997. 14 с.
38. Мордюшенко С. М. Специфіка та психологічні особливості діяльності кінологічної служби. Вісник Національного університету оборони України: зб. наук. праць. 2013. Вип. 1 (32). С. 245-252.
39. Московкин Л, А., Московкина И.О. Курс кинологии. - Москва : Колос, 2004. 145 с.
40. Наставление по организации служебного собаководства в подразделениях ведомственной военизированной охраны в организациях и на предприятиях ДОСААФ СССР. Москва : Патриот, 1990. 86 с.
41. Орлов А. И. Методика дрессировки служебных собак. - Москва : ДОСААФ, 1978. С55-77.
42. Платковська О. В. Кінологічна служба в Україні // Шляхи покращення професійного рівня працівників кінологічних служб : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 груд. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 42–45. URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/14_12_2018/pdf/12.pdf (дата звернення: 19.09.2020).
43. Полищук Ф. К, Трофименко О. Л. Основы кинологии. Теоретический и практический аспекты дрессировки. - Киев-Ирпень : Перун, 2003. 200 с.
44. Полищук Ф.И., Трофименко А.Л. Основы кінології. Київ : ТОВ «Джулия», 1999. 372 с.
45. Порядок організації службового собаківництва в митній службі / Затверджений Головою Державної митної служби України 15.04.1998 р. - К., 1998. С. 3-14.

46. Постанова «Про норми годування штатних тварин військових частин, закладів, установ і організацій Збройних Сил, інших військових формувань, структурних підрозділів Державної спеціальної служби транспорту, органів і підрозділів Національної поліції, цивільного захисту та установ кримінально-виконавчої служби» [від 15 жовтня 2001 р. N 1348 Київ]. URL : [http : //search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP011348.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP011348.html) (дата звернення : 18.08.2020).

47. Потушинська О. П., Жданова В. П. Характеристика кінологічного забезпечення окремих правоохоронних органів України. Юридичний науковий електронний журнал. 2014. № 4. С. 141–145. URL: http://lsej.org.ua/4_2014/36.pdf (дата звернення: 19.11.2020).

48. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України // Наказ МВС від 01.11.2016 № 1145.

49. Про затвердження Інструкції з організації службової кінології в Національній гвардії України // Наказ МВС України від 05.08.2014 № 772.

50. Программа обучения контролеров со служебными собаками и дрессировка служебных собак на поиск взрывчатых веществ. / Пер. с нем. В. Л. Колтунов. Львів : Вільна Україна, 1993. 202 с.

51. Романишина Л. М. Становлення і розвиток кінологічної служби в Україні. Молодий учений. 2016. № 3. С. 292.

52. Сахаров К. И. Техника дрессировки собак. Москва : Сельхозгиз, 1963. 255 с.

53. Современная энциклопедия собаководства. Донецк : ПКФ «БАО», 2001. 480 с.

54. Тактика дій кінолога на місці подій. Правила застосування службових собак : метод. рек. Київ : ДКР МВС України, 2013. 64 с.

55. Ходак В.Н., Плотникова Е.Г. История становления и развития кинологического образования в России и за рубежом // Современные проблемы науки и образования. – 2019. – № 4.;

URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=28992> (дата звернения: 01.12.2020).

56. Языков В.В. Теория и техника дрессировки служебных собак. Москва: Воениздат, 1932, 281 с.